

Geleceğin Hemşirelerinde Koronavirüs Kaygısı ve Algılanan Gerilim

In Future Nurses, Coronavirus Anxiety and Perceived Stress

Emel Öztürk Turgut¹, Ayşe Kuran²

¹Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

²Başkent Üniversitesi, Alanya Uygulama ve Araştırma Merkezi, Alanya, Antalya

Cite as: Öztürk Turgut E, Kuran A. Geleceğin hemşirelerinde koronavirüs kaygısı ve algılanan gerilim. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2024;11(1):101-107.

DOI: 10.54304/SHYD.2024.47135

Öz

Amaç: Araştırma, öğrenci hemşirelerde koronavirüs kaygısı ile klinik ortamda algılanan gerilim (stres) arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan araştırma, 144 son sınıf hemşirelik öğrencisiyle yürütülmüştür. Veriler, "Tanıtıcı Bilgi Formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği" ile çevrim içi ortamda elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra normallik testi ve Spearman korelasyon testinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Öğrenci hemşirelerin Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu Ortalaması 2,13 (SS=3,33); Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği puan ortalaması 62,97 (SS=28,69) olarak belirlenmiştir. Koronavirüs kaygı düzeyleri ile algılanan gerilim düzeyleri arasında olumlu yönde, orta güçte anlamlı ilişki belirlenmiştir. Ayrıca Koronavirüs Anksiyetesi Ölçeği ile Hemşireler İçin Algılanan Stres Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

Sonuç: Öğrenci hemşirelerin koronavirüs kaygısı ile klinik ortama ilişkin algıladıkları gerilim arasında ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Bu durum uzaktan eğitim sonrasında klinik ortam ve yüz yüze eğitime adaptasyonla ilişkili olarak değerlendirilebilir. Son sınıf öğrenci hemşirelerin klinik uygulamalara hazırlanmasına yönelik eğitimci, yönetici hemşirelerin ve ruh sağlığı profesyonellerinin iş birliğine dayalı oryantasyon programların yapılması önerilmiştir. Ayrıca araştırmanın daha geniş örneklem grubu ile yapılması, derinlemesine bilgi edinebilmek için nitel araştırmaların yapılması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Anksiyete, öğrenci hemşireler, pandemik.

Abstract

Aim: This study was conducted to examine the relationship between coronavirus anxiety and perceived stress in clinical setting in student nurses.

Method: The descriptive research was conducted with 144 senior student nurses. The data were obtained by online questionnaire consisting of Introductory Information Form, Coronavirus Anxiety Scale Short Form and Perceived Stress Scale for Nursing Students. In addition to descriptive statistics, normality test and Spearman correlation test were used to evaluate the data.

Results: The Mean of Coronavirus anxiety scale short form was 2.13 (SD=3.33) and the mean of perceived stress scale for nursing students was 62.97 (SD=28.69). A positive, moderate significant relationship was determined between coronavirus anxiety levels and perceived stress levels of student nurses. In addition, significant relationships were determined between coronavirus anxiety and Perceived Stress Scale for Nursing Students subscales.

Conclusion: The relationships between coronavirus anxiety of student nurses and perceived stress related to the clinical environment were determined. This relationship may be related to adaptation to clinical environment and also face-to-face education after distance education. It has been proposed to conduct orientation programs based on the cooperation of nurse educators, nurse managers and mental health professionals for the preparation of intern student nurses for clinical practice. In addition, it was proposed to conduct the research with a wider sample group, to conduct qualitative research in order to obtain in-depth information.

Keywords: Anxiety, student nurses, pandemics.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Emel Öztürk Turgut ▪ emel.ozturk@ege.edu.tr

Recieved / Geliş: 17.04.2023 ▪ **Accepted / Kabul:** 15.04.2024 ▪ **Published Online / Online Yayın:** 30.04.2024

Giriş

Aralık 2019 tarihi ile başlayan ve Mart 2020 tarihinden başlayarak ülkemizi de etkileyen COVID-19 küresel salgını yaşamımızda önemli değişikliklere neden olmuştur. Sağlık çalışanları küresel salgın ile mücadelede etkin bir şekilde görev almış ve küresel salgının zorlayıcı koşullarında çalışacak hemşireler yetiştirilmeye devam edilmiştir. Hemşirelik öğrencileri, hem bireysel hem de mesleki anlamda küresel salgından etkilenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin küresel salgın döneminde kaygı, depresyon, korku, gerilim (stres) ve uyku sorunları yaşadıkları saptanmıştır (Birimoğlu ve ark., 2020; Labrague, 2021; Mulyadi ve ark., 2021; Savitsky ve ark., 2020). Mesleki eğitim açısından bakıldığında, hızlıca uzaktan eğitime geçilmiş, hemşirelik eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan klinik uygulamalarda aksaklıklar yaşanmıştır. Bu durum öğrencilerin akademik kaygı yaşamalarına, güdülenmelerinin olumsuz etkilenmesine ve kendilerini mesleki bilgi ve beceri anlamında yetersiz bulmalarına neden olmuştur (Emory ve ark., 2021; Şanlı ve ark., 2021; Taş ve Köktürk Dalcalı, 2021). Uygulamaya çıkıldığında ise hemşirelik öğrencilerinin kendilerine koronavirüs bulaşıyla ilgili kaygı yaşadıkları, koronavirüs belirlenen hastalara bakım vermekten korktukları; yaşanan enfeksiyon bulaşına ilişkin korkunun ve kişisel ekipman yetersizliğinin endişe düzeyini artırdığı belirlenmiştir (Cantekin ve ark., 2021; Emory ve ark., 2021; Savitsky ve ark., 2020). Küresel salgın ile ilişkili gerilim arttıkça yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşluğun, koronavirüs bulaşı ile ilgili korku arttıkça hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun azaldığı belirtilmiştir (Çalışkan ve ark., 2021; Labrague, 2021).

Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda, küresel salgınla ilişkili gerilim hemşirelik öğrencilerinde azalmış yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşluk ile ilişkili bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerini sürdürmeleri için güdülenmelerinde devamlılığın sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla eğitimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesinde hemşirelik öğrencilerinin sağlıklarının ve iyilik hallerinin devamı için risk gruplarına yönelik uygun girişimlerin yapılması gerekmektedir (Mulyadi ve ark., 2021; Labrague, 2021; Savitsky ve ark., 2020). Klinik uygulama politikalarının, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri doğrultusunda oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin tıpkı küresel salgın gibi öngörülemeyen her türlü değişiklik ve koşulda çalışabilmesi için eğitimlerinin, danışmanlık sistemlerinin geliştirilmesi önemli olmaktadır (Emory ve ark., 2021; Mulyadi ve ark., 2021). Küresel salgınının eğitim sistemi ve program çıktılarına uzun süreli etkisinin izlenmesi önerilmektedir (Emory ve ark., 2021).

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Tipi: Araştırma, hemşirelik son sınıf öğrencilerinin koronavirüs kaygı düzeyleri ile algıladıkları gerilim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla, tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Sorusu: Araştırma amacı doğrultusunda, "Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin koronavirüse ilişkin yaşadıkları kaygı ile uygulama alanında algıladıkları gerilim arasında ilişki var mıdır?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri, Zamanı: Araştırma İzmir'de bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde yürütülmüştür. Fakültede entegre sistem kapsamında eğitim verilmekte, son sınıf öğrenciler intörn derslerini bir eğitim ve öğretim yılı boyunca klinik uygulamalarla birlikte sürdürmektedir. Araştırma ilgili fakültede 2021-2022 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde yürütülmüştür.

Araştırma Evren ve Örnekleme: Araştırmanın yapıldığı hemşirelik fakültesinde 2021-2022 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde eğitimini sürdüren 287 dördüncü sınıf hemşirelik öğrencisi, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Evreni bilinen örneklemin hesaplanması formülü ile ($t=1.96$, $p=0.5$, $q=0.5$, $d=0.05$) araştırmada 165 öğrenciye ulaşılmaya hedeflenmiştir. Araştırmaya kabul edilme ölçütlerini karşılayan 144 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Hedeflenen örneklem sayısının yaklaşık %87'sine ulaşılmıştır.

Araştırmaya kabul edilme ölçütleri:

- Klinikte uygulama yapan son sınıf öğrenci hemşire olma
- Çevrim içi anket formuna erişim için teknik olanağa sahip olma
- Araştırmaya katılmayı kabul etme

Araştırmada dışlama ölçütleri ise birinci, ikinci ve üçüncü sınıf hemşirelik öğrencisi olma, küresel salgın döneminde klinik uygulamaya çıkılamama ya da sınırlı klinik uygulama olanağına sahip olma ve araştırmaya katılmayı istememe şeklinde belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları: Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan "Tanıtıcı Bilgi Formu, Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği ve Koronavirüs Anksiyete Ölçeği"ni içeren toplam 46 soruluk çevrimiçi anket formuyla elde edilmiştir. *Tanıtıcı Bilgi Formu:* Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formda; öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, gelir durumu, akademik başarı algısı, fiziksel ve ruhsal hastalık tanısı, ders dışı düzenli etkinlik durumu ve koronavirüs hastalık deneyimleri incelenmiştir. Toplam 11 kapalı uçlu sorudan oluşmuştur.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği (HÖASÖ): Sheu ve arkadaşları tarafından (2002) geliştirilen, Karaca ve arkadaşları (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan ölçek, hemşirelik lisans öğrencilerinin klinik uygulamaları sırasında yaşadıkları stresi, strese verdikleri yanıtları ve baş etmelerini inceleyen 29 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin altı alt ölçeği bulunmaktadır: Bu alt boyutlar; mesleki bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan stres (MBBEKS. 2, 7, 11), hastaya bakım verirken yaşanan stres (HBVYS 1, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 19), ödevlerden ve iş yükünden kaynaklanan stres (ÖİYS 3, 9, 13, 17, 21), öğretim elemanları ve hemşirelerden kaynaklanan stres (ÖEHKS 5, 16, 18, 20, 25, 27), ortamdaki kaynaklanan stres (OKS 5, 23, 26), akranlardan ve günlük yaşamdan kaynaklanan stres (AGYKS 22, 24, 28, 29) şeklinde tanımlanmaktadır. Ölçekte, Benim için stres verici değil - 0 ile Benim için çok stres verici - 4 arasında puanlama yapılmaktadır. Toplam puan; 0 ile 116 arasında değişmekte olup puanın yükselmesi stres derecesinin yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları özgün makalede 0,69– 0,93 arasında bulunurken, bu araştırmada 0,82- 0,98 arasında belirlenmiştir.

Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu (KAÖKF): Lee (2020) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin Biçer ve arkadaşları (2020) tarafından Türkçe uyarlaması, geçerli- güvenilirliği yapılmıştır. Ölçek, beş maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek olup 0- 4 arasında puanlanmaktadır. Puan artışı kaygının arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı özgün çalışmada 0,83 bulunurken; bu araştırmada 0,93 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplaması: Veriler, Mayıs- Ağustos 2022 tarihleri arasında, çevrim içi anket formu ile elde edilmiş, anketin hazırlanması ve değerlendirilmesinde Eysenbach'ın (2012) geliştirdiği kontrol listesinden yararlanılmıştır. Araştırmacıardan biri tarafından oluşturulmuş olan mail adresi ve link üzerinden oluşturulan forma ilişkin, 22 kişiyle deneme uygulaması yapılarak, işlerliği kontrol edilmiştir. Çevrimiçi anket formunda öncelikle bilgilendirilmiş onam formu yer almış, araştırmaya kabul ettiğini "Evet" seçeneğini işaretleyerek belirtenler, anket sorularına erişmiştir. Verilerin tekrarının önlenmesi için katılımcılardan isimleri ya da unutmayacakları bir rumuz yazmaları istenmiştir. Veri toplama sürecinin tamamlanmasının ardından anket formuna erişim sonlandırılmıştır. Anket formunun linki öğrencilere elektronik ortamda ulaştırılmıştır.

Verilerin Analizi: Veriler, SPSS 25.0 paket programında değerlendirilmiştir. Sayı, yüzde, ortalama ile tanıtıcı özelliklerin ve ölçek puan ortalamalarının dökümü yapılmıştır. HÖASÖ ve KAÖKF arasındaki ilişkinin incelenmesinde, verilerin Shapiro Wilk testine göre homojen dağılımaması ($p < 0,05$) nedeniyle Spearman korelasyon testinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmada kullanılmış olan ölçekler için Türkçe uyarlamasını, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapan sorumlu araştırmacıardan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırma için bir devlet üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu onayı alınmıştır (28.04.2022 tarihli 06/05 sayılı karar, Protokol No: 1466). Daha sonra ilgili hemşirelik fakültesinden kurum onayının alınmasının ardından veriler toplanmıştır. Katılımcılar, çevrim içi anket formundan önce bilgilendirilmiş onam formunu görmüş ve onay verenler araştırma sorularına yönlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma bulguları bir kurumda belirli bir örneklem grubuyla yapıldığından evrene genellenemez ve ilgili örneklem grubunun araştırma süresi içerisindeki durumunu değerlendirmektedir.

Bulgular

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri (N: 144)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	125	86,8
Erkek	19	13,2
Yaş		
17- 22 yaş	39	27,1
23 yaş ve üzeri	105	72,9
Gelir Durumu		
Gelir giderden az	52	36,1
Gelir gidere denk	78	54,2
Gelir giderden fazla	14	9,7
Akademik Başarı Algısı		
Düşük	4	2,8
Orta	71	49,3
Yüksek	69	47,9
Fiziksel Hastalık Durumu		
Evet	7	4,9
Hayır	137	95,1
Ruhsal Hastalık Durumu		
Evet	7	4,9
Hayır	137	95,1
Toplam	144	100,0
Ders Dışı Düzenli Etkinlik Durumu		
Evet	40	28,0
Hayır	103	72,0
Toplam	143	100,0

Araştırmaya katılan 144 hemşirelik öğrencisinin %86,8'i kadın, %72,9'u 23 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alırken, %54,2'sinin gelirlerinin giderlerine denk olduğu, %49,3'ünün akademik başarı algısının "orta" düzey olduğu, çoğunluğun fiziksel ve ruhsal hastalık tanısının olmadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği ve Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu puan ortalamaları (N:144)

Ölçek	Ort.	SS	Min	Maks
Mesleki Bilgi ve Beceri Eksikliğinden Kaynaklanan Stres (MBBEKS)	6,33	3,35	0,00	12,00
Hastaya Bakım Verirken Yaşanan Stres (HBVYS)	16,90	8,42	0,00	32,00
Ödevlerden ve İş Yükünden Kaynaklanan Stres (ÖİYKS)	11,26	5,12	0,00	20,00
Öğretim Elemanları ve Hemşirelerden Kaynaklanan Stres (ÖEHKS)	6,34	13,78	0,00	24,00
Ortamdan Kaynaklanan Stres (OKS)	6,77	3,14	0,00	12,00
Akranlardan ve Günlük Yaşamdan Kaynaklanan Stres (AGYKS)	8,1	4,52	0,00	16,00
HÖASÖ Toplam	62,97	28,69	0,00	116,00
Koronavirüs anksiyete ölçeği kısa formu (KAÖKF)	2,13	3,33	0,00	15,00

Ort.: Ortalama, SS: Standart sapma.

Hemşirelik öğrencilerinin KAÖKF puan ortalaması $2,13 \pm 3,33$, HÖASÖ Toplam puan ortalaması $62,97 \pm 28,69$ olarak bulunmuştur. HÖASÖ alt ölçekleri ise MBBEKS $6,33 \pm 3,35$, HBVYS $16,90 \pm 8,42$, ÖİYKS $11,26 \pm 5,12$, ÖEHKS $6,34 \pm 13,78$, OKS $6,77 \pm 3,14$, AGYKS $8,1 \pm 4,52$ olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği ve Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu arasındaki ilişki (N:144)

	MBBEKS ^a	HBVYS ^b	ÖİYS ^c	ÖEHKS ^d	OKS ^e	AGYKS ^f	HÖASÖ
KAÖKF							
r _s	0,269	0,309	0,178	0,155	0,25	0,24	0,277
p	0,001**	<0,001	0,033*	0,064	0,003**	0,004**	0,001**

^aMesleki Bilgi ve Beceri Eksikliğinden Kaynaklanan Stres, ^bHastaya Bakım Verirken Yaşanan Stres, ^cÖdevlerden ve İş Yükünden Kaynaklanan Stres, ^dÖğretim Elemanları ve Hemşirelerden Kaynaklanan Stres, ^eOrtamdan Kaynaklanan Stres, ^fAkranlardan ve Günlük Yaşamdan Kaynaklanan Stres

*p<0,05, **p<0,01

Öğrenci hemşirelerin koronavirüs kaygı düzeyleri, algılanan gerilim düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 3'te incelendiğinde; öğretim elemanları ve hemşirelerden kaynaklanan gerilim dışındaki tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır (p<0,05).

Tartışma

Koronavirüs küresel salgınında sağlık çalışanları, tedavi ve bakım protokollerinin geliştirilmesine kadar önemli düzeyde belirsizliklerle mücadele etmişlerdir. Tüm mesleki bilgi ve deneyimlere karşın, bu durum sağlık çalışanlarının kendilerini çaresiz ve yetersiz hissetmesine neden olmuştur (Öztürk Turgut ve Engin, 2022). Geleceğin meslek üyesi hemşirelik öğrencilerinin bu süreçte karşılaştıkları sorunlara eğitim süreçleriyle ilgili sıkıntılar da eklenmiştir. Yüz yüze devam eden eğitim-öğretim etkinlikleri, ani bir şekilde durdurularak, alınan önlemler kapsamında hızlıca uzaktan eğitime geçilmiştir. Öğrenciler bu dönemde, hem bireysel hem de çevresel pek çok olumsuz durumdan etkilenmiştir (Emory ve ark., 2021). Hemşirelik öğrencileri, uzaktan verilen derslerin izlenmesinde zorlandıklarını belirtmişlerdir (Taş ve Köktürk Dalcalı, 2021). Ayrıca klinik uygulamalar yapılamamış ya da sınırlı olanaklarla yürütülmüştür. Bilimsel yazında, hemşirelik öğrencilerinin güdülenmelerinin düştüğüne, kendilerini mesleki anlamda yetersiz bulduklarına ilişkin sonuçlar yer almaktadır. (Emory ve ark., 2021; Şanlı ve ark., 2021, Taş ve Köktürk Dalcalı, 2021). Salgınlarda enfeksiyon kontrolüne ilişkin bilgi düzeyinin öğrencinin çalışma isteğini olumsuz etkilediği, koronavirüs tanılı hastaya bakım verebilecek bilgiye sahip olmamalarının onlarda gerilime neden olduğu belirtilmektedir (Cantekin ve ark., 2021; Goni-Fuste ve ark., 2021). Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin, koronavirüs bulaşıyla ilgili kaygılandıkları, koronavirüslü hastalara bakım vermeye korktukları ve bu durumların algılanan gerilim düzeylerini artırdığı belirtilmektedir (Cantekin ve ark., 2021; Emory ve ark., 2021). Bu çalışmada ise bilimsel yazına katkı olarak öğrencilerin koronavirüs kaygısının işlevsel olmayan düzeyde yüksek olması, mesleki bilgi ve beceri eksikliğine dayalı gerilimi de yükselttiği ileri sürülmüştür. Ayrıca yüksek koronavirüs kaygısının bakıma ilişkin gerilimi de artırdığı saptanmıştır. Bilimsel yazında, intörn hemşirelerin aktif bir şekilde hastalara bakım vermesinin kaygılarını azalttığına, küresel salgının yeni durumlara yanıt vermeye ilgili bir fırsat ve benzersiz bir deneyim olduğuna, öğrencilerin kendilerini yararlı hissettiklerine ilişkin bulgular da yer almaktadır (Barisone ve ark., 2020; Gül ve ark., 2022). Olaylara verilen anlam verilen duygusal, davranışsal tepkileri değiştirmektedir. Zorlu yaşam olaylarında da durum benzerdir. Öğrenci hemşirelerin küresel salgının getirdiği zorluklardan kendilerini zenginleştirecek sonuçlar çıkarmasında ve sosyal destek ağlarının genişletilmesinde ruh sağlığı profesyonellerine; baş etmeyi kolaylaştıracak mesleki bilgi ve beceri kazanmasında ise eğitimci hemşirelere önemli roller düştüğü söylenebilir.

Bu çalışmada, ödevlerden, iş yükünden ve ortamdan kaynaklanan gerilimle koronavirüs kaygı düzeyi arasında olumlu yönde, düşük güçte ilişkiler belirlenmiştir. Salgın sürecinde, koruyucu önlemler ve ekipmanlar hastalık bulaşında önemli olsa da sağlık çalışanlarının daha fazla yorulmasına ve iş yüklerinin artmasına neden olmuştur (Öztürk Turgut ve Engin, 2022). Ayrıca çalışılan birimlerde değişimler olması, tanıdık olmayan ortam ve ekiplerle çalışmak zorunda kalmak da sağlık çalışanlarını olumsuz etkilemiştir (Öztürk Turgut ve Engin, 2022). İntörlük derslerinde öğrenci hemşireler, klinikte aktif görev almaktadır. Dolayısıyla ortamdan ve iş yoğunluğundan etkilenmişlerdir (Gül ve ark., 2022). Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde ödevler, ölçme ve değerlendirmede daha önemli bir konuma gelmiştir (Mucuk ve ark., 2021). Kriz dönemlerinde günlük rutinlerin sürdürülmesinde aksaklıklar yaşanabilmektedir (Yıldırım, 2014). Küresel salgın sonrasında, ilk kez klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin ödev rutinlerini oluşturmaları, rollerini kriz öncesi dönemdeki gibi başarıyla yerine getirebilmeleri için zamana gereksinimleri bulunmaktadır. Bu durum, eğitimci hemşirelerin öğrencilerin psikososyal durumlarına karşı duyarlı olmalarının önemini ortaya koymaktadır. Çalışma ortamı ve iş yüküne ilişkin denetleme görevini yerine getirirken yönetici hemşirelerin, sağlık çalışanlarının kaygı yönetimini desteklemek amacıyla ruh sağlığı uzmanları ve öğrencilerin ödevleriyle ilgili olarak da eğitimci hemşireler ile iş birliği yapmasının önemli olduğu söylenebilir.

Konuya ilişkin bilimsel yazında, küresel salgın döneminde alınan sosyal izolasyon önlemleriyle hemşirelik öğrencilerinin gerilimden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir (Birimöğlü ve ark., 2020; Yanık ve Yeşilçınar, 2021). Sosyal ilişkilerde ve üstlenilen rollerin yerine getirilmesinde yaşanan bozulma dikkat çeken sorunlar arasında yer almaktadır (Yanık ve Yeşilçınar, 2021). Bu araştırmada akranlardan ve günlük yaşamdan kaynaklanan gerilim ile koronavirüs kaygı düzeyi arasında olumlu yönde düşük güçte bir ilişki belirlenmiştir. İzolasyon önlemleri nedeniyle, yalnızlık yaşayan hemşirelik son sınıf öğrencilerinde akranlarından destek almak küresel salgın döneminin önemli baş etme yöntemleri arasında yer almaktadır (Gül ve ark., 2022). Küresel salgının arkadaşı ilişkilerini ve günlük yaşamı etkilemesi açısından bu bulgu bilimsel yazınla uyumlu olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmada, klinik uygulamalarda yaşanan gerilimle koronavirüs kaygısı arasında olumlu yönde orta güçte bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bilimsel yazında doğrudan aralarındaki ilişkiye yönelik bulgular olmamakla birlikte, yüz yüze eğitime başlamanın, klinik ortamının yoğunluğunun ve koronavirüs bulaşı olan hastalara bakım vermenin kaygıya neden olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır (Cantekin ve ark., 2021; Emory ve ark., 2021; Gül ve ark., 2022; Masha'al ve ark., 2022).

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada koronavirüs kaygısı ile klinik uygulamalarda yaşanan gerilim arasında olumlu yönde, orta güçte, anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mesleki bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan, hastaya bakım verirken yaşanan, ödevler ve iş yükünden ve de çalışma ortamından kaynaklanan, akranlardan ve günlük yaşamdan kaynaklanan gerilimle koronavirüs kaygısı arasında olumlu yönde, anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, hemşirelik öğrencilerinin öğrenci, hemşire, arkadaş rollerini kapsayan ilişkiler sistemi içinde bulunmasına bağlı olabilir. Bu nedenle klinik uygulamalara ilişkin kaygının ve koronavirüs kaygısının yönetimine yönelik girişimlerin de farklı rol alanlarını kapsaması gerektiği söylenebilir. İntörn dersi alan hemşire öğrencilerinin, klinik uygulama öncesinde hem bilgi ve beceri hem de ruhsal olarak hazırlanmasını destekleyen bir uyum programına alınmaları ve eğitimci, yönetici hemşirelerin ve ruh sağlığı uzmanlarının iş birliğinin sağlanması önerilebilir. Koronavirüs enfeksiyon yönetimi, hasta bakımına ilişkin bilgilerinin zenginleştirilmesi ve uygulamaya aktarılmasını sağlamak üzere hemşirelik müfredatlarının güncellenmesi, ödevlerin oluşturacağı iş yükünün hesaplanmasında intörn dersi alan öğrencilerin klinik ortama ilişkin iş yüklerinin ve yeni duruma adaptasyon becerilerinin de dikkate alınması önerilebilir. Ayrıca araştırmacının daha geniş örneklem grubu ile yapılması ve derinlemesine bilgi edinebilmek için nitel araştırmaların yapılması önerilebilir.

Teşekkür: Araştırmacılar katılım gösteren öğrencilere teşekkür eder.

Yazarlık Katkısı: Yazarlar makaleye katkılarını şu şekilde beyan etmektedir; çalışma fikri ve tasarımı: EÖT, AK; veri toplama: AK; sonuçların analizi ve yorumlanması: EÖT; aday makalenin hazırlaması: EÖT, AK. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Etik Kurul Onayı: Araştırma için Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu onayı alınmıştır (28.04.2022 tarihli 06/05 sayılı karar, Protokol No: 1466).

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Yazar(lar), çalışmanın finansman desteği olmadığını beyan eder.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Acknowledgement: The researchers would like to thank the students who participated.

Author Contribution: The authors confirm contribution to the paper as follows; study conception and design: EÖT, AK; data collection: AK; analysis and interpretation of results: EÖT; draft manuscript preparation: EÖT, AK. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethics Committee Approval: The approval of the Scientific Research and Publication Ethics Committee of Ege University Health Sciences was obtained for the research (Decision No. 06/05 dated 28.04.2022, Protocol No.: 1466).

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors declare that the study has no financial support.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

- Barisone, M., Ghirrotto, L., Busca, E., Eduardo Diaz Crescitelli, M., Casalino, M., Chilin, G. ve ... & Dal Molin, A. (2022). Nursing students' clinical placement experiences during the Covid-19 pandemic: A phenomenological study. *Nurse Education in Practice*, 59, 103297. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103297>
- Bıçer, İ., Çakmak, C., Demir, H. & Kurt, M.E. (2020). Koronavirüs anksiyete ölçeği kısa formu: Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 216- 225.
- Birimoğlu Okuyan, C., Karasu, F. & Polat, F.(2020). Hemşirelik öğrencilerinin Covid-19'a maruz kalma korkularının sağlık kaygısı düzeyleri üzerine etkisi: Bir üniversite örneği. *Van Health Sciences Journal*,13 (Özel Sayı), 45-52.
- Cantekin, I., Arguvanlı Çoban, S. & Dönmez, H. (2021). Covid-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara yönelik algıladıkları stres düzeyi. *Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 592-599. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.478>
- Çalışkan, E., Kargin, M. & Ersöğütçü, F. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde Covid-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Journal of Continuing Medical Education*, 30(3), 170-180. <https://doi.org/10.17942/sted.880773>
- Emory, J., Kippenbrock, T. & Buron, B. (2021). A national survey of the impact of COVID-19 on personal, academic, and work environments of nursing students. *Nursing Outlook*, 69(6), 1116- 1125. <https://doi.org/10.1016/j.outlook.2021.06.014ing>
- Eysenbach, G. (2012). Improving the quality of web surveys: The checklist for reporting results of internet e-surveys (CHERRIES). *Journal of Medical Internet Research*, 14(1), e8. <https://doi.org/10.2196/jmir.6.3.e34>
- Goni- Fuste, B., Wennberg, L., Martin-Delgado, L., Alfonso-Arias, C., Martin-Ferreres, M. L. & Monforte-Royo, C. (2021).Experiences and needs of nursing students during pandemic outbreaks: A systematic overview of the literature. *Journal of Professional Nursing*, 37, 53–64. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2020.12.004>
- Gül, U., Altuntaş, D. & Efe, E. (2022). A year and a half later: Clinical experiences of intern nursing students in the COVID-19 pandemic: A constructivist grounded theory. *Nurse Education in Practice*, 63, 103381. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103381>
- Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıkgöz, F. & Akkuş, D. (2015). Hemşirelik öğrencileri için algılanan stres, biyo-psiko-sosyal cevap ve stresle baş etme davranışları ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlanması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), 15-25. <https://doi.org/10.5505/phd.2015.40316>
- Labrague, L. J. (2021). Resilience as a mediator in the relationship between stress-associated with the Covid-19 pandemic, life satisfaction, and psychological well-being in student nurses: A cross-sectional study. *Nurse Education in Practice*, 56, 103182. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103182>
- Lee, S. A. (2020). Coronavirus anxiety scale: A brief mental health screener for Covid-19 related anxiety. *Death Studies*, 44(7), 393–401. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1748481>
- Masha'al, D., Shahrour, G. & Aldalaykeh, M. (2022). Anxiety and coping strategies among nursing students returning to university during the COVID-19 pandemic. *Heliyon*, 8, e08734. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e08734>
- Mucuk, S., Ceyhan, Ö. & Tekinsoy Kartın, P. (2021). COVID-19 Pandemi sürecinde uzaktan hemşirelik eğitimi: Ulusal deneyim. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 33-36.
- Mulyadi, M., Topana, S. I., Lunto, S., Lin, W. T. & Lee, B. O. (2021). Prevalence of mental health problems and sleep disturbances in nursing students during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Nurse Education in Practice*, 57,103228. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103228>
- Öztürk Turgut, E. & Engin, E. (2022). Sağlık çalışanlarının Covid-19 pandemi dönemindeki psikososyal sorunları ve psikolojik dayanıklılığı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 38(2), 45-52. <https://doi.org/10.53490/eghehemsirelik.838067>
- Savitsky, B., Findling, Y., Erel, A. & Hendel, T. (2020). Anxiety and coping strategies among nursing students during the Covid-19 pandemic. *Nurse Education in Practice*, 46, 102809. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102809>
- Sheu, S., Lin, H. S. & Hwang, S. L. (2002). Perceived stress and physio-psycho-social status of nursing students during their initial period of clinical practice: The effect of coping behaviors. *International Journal of Nursing Studies*, 39, 165–75. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(01\)00016-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(01)00016-5)
- Şanlı, D., Uyanık, G. & Ünsal Avdal, E. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde dünyada hemşirelik eğitimi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-63.
- Taş, A. S. & Köktürk Dalcalı, B. (2021). Covid-19 pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinde mesleki güdülenme. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 418- 424. <https://doi.org/10.31067/acusaglik.851946>
- Yanık, D. & Yeşilçınar, İ. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde yaşanan sosyal izolasyonun hemşirelik öğrencileri üzerindeki etkileri: Niteliksel araştırma. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(2), 103-112.
- Yıldırım, S. (2014). Kriz. İçinde O. Çam, E. Engin (Eds), *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı* (pp:259-273). İstanbul, Türkiye: İstanbul Tıp Kitabevi.